

**การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
ต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
Bodhidharma Application for Promoting the Public Participation
towards the Sangha Administration in Pakchong
Nakorn Ratchasima Province**

พระปลัดธนวัฒน์ อธิปถโย¹, ไพรัตน์ เอ็บสำโรง² และ ไพวรรณ ปุริมาต³
PhraPalad Thanawat Adhipanno¹, Phairat Oebsamrong² and Paiwan Purimart³

Received: 26 January 2023; **Revised:** 30 June 2023; **Accepted:** 4 July 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในอำเภอปากช่อง จำนวน 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีการร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการวัด ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา มีการวางแผน การดำเนินงาน ติดตามประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความสะดวก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า อายุ อาชีพ การศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนเพศ รายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 3) การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการ

¹ วัดหนองแก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา; Wat Nong Kae, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province

^{2,3} คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา; Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya Nakhon Ratchasima Campus
Corresponding Author, E-mail: thanawatAdhipanno@gmail.com

ปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาตามหลักอปริหาธรรม 7 ได้แก่ มีการประชุมกันเป็นประจำ พร้อมเพรียงกันประชุม ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ เคารพนับถือผู้ใหญ่ ไม่ลุแก่อำนาจ รักสันติภาพ ตั้งใจสนับสนุนคนดี

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การประยุกต์หลักพุทธธรรม; การปกครองคณะสงฆ์ไทย

Abstract

This study aims to achieve the following objectives: 1) examine the general conditions of people's involvement in the administration of the Sangha, 2) compare the opinions of individuals towards people's participation in the administration of the Sangha in Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province based on personal factors, and 3) demonstrate the application of Buddhist principles in promoting public participation in the governance of the Sangha in Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province. This research adopts a mixed methods approach, combining both quantitative and qualitative research methodologies. The quantitative research component involves a sample group of 400 individuals from Pak Chong District, where data is collected through questionnaires and analyzed using statistical measures such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. On the other hand, the qualitative research component entails conducting in-depth interviews with a group of 9 key informants or individuals, with data being analyzed using content analysis techniques.

The study's findings revealed the following: 1) The study's findings revealed that people's involvement in the administration of the Sangha was generally positive. Decision-making was a collaborative effort, with joint decisions made regarding temple management. Additionally, there was active participation in the planning, implementation, monitoring, and evaluation of development projects. People also showed a willingness to help those in need through benefit sharing. 2) The study compared opinions on the governance of the Sangha and found that age, occupation, and education did not significantly affect opinions. However, there were differences in opinions based on gender and monthly income. The research hypothesis was accepted with statistical significance at the 0.05 level. 3) The application of Buddhist principles to promote public participation in the governance of the Sangha in Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province, followed the 7 principles of Aparihayadhamma. These principles included regular meetings, meeting in unison,

complying with regulations, respecting elders, not giving in to power, loving peace, and supporting good people.

Keywords: Public Participation; Application of Buddhadharma; Thai Sangha Administration

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นเวลานาน และเป็นมรดกที่ล้ำค่าของสังคมไทยที่ยังสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้รวมทั้งยังเป็นบรรทัดฐานที่คอยควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรมโดยใช้ศีล 5 เป็นตัวกำหนด นอกจากนี้วัดได้กลายเป็นศูนย์กลางของสังคมในหลายด้าน เช่น การศึกษา การฝึกหัดอาชีพที่ประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครองกับชาวบ้าน (พระมหาพชร กิตติวรมณี, 2564) พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำจิตวิญญาณมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสั่งสอน อบรมศีลธรรมจรรยาและวิชาการอื่น ๆ ที่สามารถทำได้ สะท้อนให้เห็นการทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดี (พระมหาเสกสรรค์ อคคจารี (แก้วทรัพย์), 2546) มีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการเผยแผ่ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งพระสงฆ์เป็นหนึ่งในพุทธบริษัทที่สำคัญและพระพุทธศาสนาจะเกิดความมั่นคงยั่งยืนต่อไปได้ก็ด้วยอาศัยพุทธบริษัททั้ง 4 ช่วยกันจรรโลงรักษาไว้ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าตามกำลังสติปัญญา สำหรับดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ส่วนบรรพชิตต้องมุ่งมั่นในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา (พระครูสุรัตธรรมเกษม (พิศิษฐ์ ชุตติพัฒนกุล), 2554)

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะประชาชนให้ความสำคัญกับบทบาทการมีส่วนร่วมที่มีลักษณะเหมือนกันและใกล้เคียงกันทั้งจากการร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมออกเงินร่วมเป็นกรรมการหรือเป็นสมาชิก ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมเป็นผู้สัมภาษณ์ ร่วมชักชวนเพื่อนบ้าน ร่วมเป็นผู้บริโภค ร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน ร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ ร่วมประสานงานร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามและประเมินผล ร่วมดูแลรักษาและทะนุบำรุง การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม เพื่อให้กิจกรรมทางพุทธศาสนาประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน สังคมไทยปัจจุบันคนมีเวลาน้อยลงและสนใจทำกิจกรรมอื่นกันมากกว่าการประกอบกิจกรรมทางศาสนา บ้านกับวัดเริ่มห่างกัน เนื่องจากบริบทของสังคมเศรษฐกิจโดยภาพรวมของสังคมไทยมีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปทุกด้าน แต่คุณค่าของศาสนายังเป็นเรื่องจำเป็นควบคู่กับการพัฒนาประเทศ เพราะศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นเรื่องของศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นพื้นฐานที่ดึงมาให้กับสังคมไทยมาโดยตลอด (ปรัชญา เวสารัชช, 2558) ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากการรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน หลายครั้งที่งานต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ขาดความร่วมมือจากประชาชน อย่างไรก็ตามผู้วิจัย

ต้องการที่จะนำเสนอแนวทางการแก้ไขในปัญหาดังกล่าวทั้งทางตรง และทางอ้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถส่งผ่านได้หลายทาง ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคล ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่การใช้สื่ออื่น ๆ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ การชักชวนเข้าร่วมโครงการของคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนของสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งจากตัวผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ช่องทาง ตัวสื่อ มักจะมีความไม่สมบูรณ์ และหลายครั้งขาดความชัดเจนในตัวข้อมูล ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2547)

จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ยังคงมีปัญหาและเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง รวมทั้งทำให้งานการปกครองของคณะสงฆ์ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในเขตอำเภอปากช่องได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยจะทำการหาคำตอบ แนวทางข้อเสนอแนะวิธีการที่จะนำมาพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาต่อไป รวมทั้งมีการพัฒนาแนวทางการทำงาน การเผยแพร่ข้อมูลของของคณะสงฆ์อำเภอปากช่องให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นให้มากที่สุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมีกระบวนการและขั้นตอนการศึกษาดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. **กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ ประชาชนในเขตอำเภอปากช่อง โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) จากสูตรของ Taro Yamane (Yamane, Taro. 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยหน่วยประชากรในแต่ละหน่วยมี

ลักษณะเหมือนกันแล้วสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มประชากร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสอบถามโดยการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยจะใช้พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน เป็นแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่องานปกครองคณะสงฆ์ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักอภิปธานิธรรม 7 ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่องานปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายเปิดที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค แล้วนำมาแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha C = Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.93

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงนายอำเภอปากช่องเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ข้อคำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) จำนวน 9 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1) นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน 2 รูป 2) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน 3) ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกัณฑ์ จำนวน 4 คน รวมจำนวน 9 รูปหรือคน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยจะใช้พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักอภิปธานิธรรม 7 ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์ลักษณะปลายเปิดที่ให้

ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบข้อคำถาม และนำมาแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ตามเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้ 1) วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความที่จะถูกนำมาวิเคราะห์ แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories) เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ และสามารถตัดสินได้ว่า จะดึงคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบทและจะทิ้งคำหรือข้อความใดออกไป 2) คำนี้ถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ โดยมีการโยงเข้ากับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความกว้างขึ้น และนำไปสู่การอ้างอิงกับข้อมูลอื่น ๆ ได้ 3) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถอดถ้อยคำ การสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียง พร้อมทั้งรายละเอียดเพิ่มเติมจากการจดบันทึก โดยการทำการคัดลอกข้อความและบันทึกอย่างละเอียดเพื่อตีความและกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ซึ่งในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยใช้การถอดข้อความทั้งหมดในภาพรวมแล้วนำข้อความมาทำการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นและแต่ละกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีการกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด มีการเรียกประชุมคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับวัด ร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการวัด มีการแสดงความคิดเห็นก่อให้เกิดความสามัคคีภายในวัด ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาทุกขั้นต่อไม่ว่าจะเป็นวางแผน การดำเนินงาน การจัดการตามแผนงาน การกำกับดูแลติดตาม การประเมินผล เพื่อสร้างความเจริญให้กับวัดในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ จำเป็นต้องมีตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นคณะกรรมการ ช่วยเหลือ

ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวบรวมสิ่งของที่จำเป็นในการยังชีพ ออกแจกจ่ายประชาชน แบ่งปันข้าวของเครื่องใช้ให้กับผู้ที่ยังขาดแคลน ด้านการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลโครงการ เพื่อเป็นการวัดผลการดำเนินงานว่าโครงการนั้น ๆ มีความคืบหน้าไปบรรลุตาม เป้าหมายที่ได้กำหนดมากน้อยเพียงใด ช่วยให้การตัดสินใจของวัดและคณะกรรมการ และผู้มีส่วนร่วม เกี่ยวข้องช่วยกันตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่ดำเนินการอยู่อย่างถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปโดยภาพรวมตามตารางสมมติฐานดังนี้

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า ทดสอบ	ค่า Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1.	เพศ	การมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการปกครองคณะสงฆ์	t-test	0.09	-	✓
2.	อายุ	การมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการปกครองคณะสงฆ์	F-test	0.56	✓	-
3.	การศึกษา	การมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการปกครองคณะสงฆ์	F-test	0.04*	✓	-
4.	อาชีพ	การมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการปกครองคณะสงฆ์	F-test	0.66	✓	-
5.	รายได้	การมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการปกครองคณะสงฆ์	F-test	0.23	-	✓

ตารางที่ 1 การทดสอบความแตกต่างเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สำหรับหลักการบริหารนิยธรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์สูงมาก กล่าวคือ เมื่อมีหลักการบริหารนิยธรรมย่อมส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมามากยิ่งขึ้น จึงยอมรับ สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ พบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนต่อการ ปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 เป็นการนำหลัก

พุทธธรรมที่เหมาะสมกับการทำงานมาปรับปรุงและประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมสำหรับการทำงาน การหมั่นประชุมกันเป็นประจำ มีการเข้าร่วมประชุมเป็นประจำตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนดประชุม การพร้อมเพรียงกันประชุม อยู่ร่วมประชุมจนแล้วเสร็จและเลิกประชุมพร้อมกันให้รางวัลนักเรียนผู้สอบผ่าน การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ เคารพการตัดสินใจของที่ประชุมและปฏิบัติตามมติของที่ประชุม การเคารพนับถือผู้ใหญ่ ให้เกียรติและเคารพผู้เป็นประธานในที่ประชุมและเพื่อนสมาชิกร่วมประชุม การไม่ลุแก่อำนาจ เคารพมติที่ประชุมและไม่ใช้อำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงมติของที่ประชุม การรักษาสันติภาพ มีการพูดจาเคารพซึ่งกันและกัน ไม่พูดจาดูถูกดูแคลงผู้อื่น การตั้งใจสนับสนุนคนดี ยอมรับมติให้ผู้นั้นผู้ใดรับผิดชอบต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้วยความตั้งใจดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีการกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด มีการเรียกประชุมคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับวัด ร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการวัด มีการแสดงความคิดเห็นก่อให้เกิดความสามัคคีภายในวัด ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาทุกชั้นต่อไม่ว่าจะเป็น การวางแผน การดำเนินงาน การจัดการตามแผนงาน การกำกับดูแลติดตาม การประเมินผล เพื่อสร้างความเจริญให้กับวัดในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ จำเป็นต้องมีตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นคณะกรรมการ ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวบรวมสิ่งของที่จำเป็นในการยังชีพแจกจ่ายประชาชน แบ่งปันข้าวของเครื่องใช้ให้กับผู้ที่ยังขาดแคลน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อเป็นการวัดผลการดำเนินงานว่าโครงการนั้น ๆ มีความคืบหน้าไปบรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดมากน้อยเพียงใด ช่วยให้การตัดสินใจของ วัดและคณะกรรมการ และผู้มีร่วมเกี่ยวข้องช่วยกันตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่ดำเนินการอยู่อย่างถูกต้องต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการชรัตน์ จิตคุโณ (มีแก้ว) (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก แสดงว่ามีการวางแผน นโยบายและวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานได้เป็นอย่างดีตลอดถึงการวางตัวบุคคลในการทำงานได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น พระภิกษุและสามเณรหรือผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นมีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีและ ทำงานอย่างเต็มความสามารถ

ของตนเอง ด้วยความเสียสละ สามัคคี อุดหนุนและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข) (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดสรรงบประมาณที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเน้นเรื่องหลัก ๆ ที่จะพัฒนาคณะสงฆ์ เช่น เรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี ซ่อมแซมส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ หาสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างรวดเร็ว ชัดเจน จัดการให้เจ้าอาวาสทุกวัดพาลูกวัดการสวดมนต์ทุกวัน ลงปาฏิโมกข์เป็นประจำ ไม่เพียงแค่นั้นในพรรษาเท่านั้น หากวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งของคณะสงฆ์และบ้านอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเคารพกัน รู้จักมีการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะหาวิธีป้องกันปัญหาเรื่องยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องดูแลให้ทั่วถึง

2. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ อาชีพ การศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงยอมรับสมมติฐานที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 35-50 อาชีพเกษตรกร และการศึกษา ระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่และรุ่นเก่าที่มีแนวคิดและการนับถือพระพุทธศาสนาจากบรรพบุรุษเหนียวแน่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเพชรณรงค์และคณะ (2564) การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีเพศอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน นอกจากนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของวรเทพ แสงโสภาสและคณะ (2566) พบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับความสัมพันธ์สูงมาก กล่าวคือ เมื่อมีหลักการบริหารนิยมย่อมส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่มากยิ่งขึ้น จึงยอมรับสมมติฐาน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตามหลักอปริยานิยธรรม 7 เป็นการนำหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการทำงานมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมสำหรับการทำงานหลักอปริยานิยธรรม 7 เป็นการประชุมปรึกษาหารือเรื่องการวางแผนการบริหารจัดการวัดร่วมกับชุมชน วัดและสังคม ในการดำเนินการประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ ต้องเข้าร่วมประชุมกัน และเปิดโอกาสให้สมาชิกในที่ประชุมเสนออภิปรายข้อเสนอแนะ และนำมาสรุปเป็นมติในที่ประชุมร่วมกัน จึงจัดได้ว่าเป็นการประชุมและมีส่วนในการตัดสินใจของประชาชนอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกที่เห็นต่าง ๆ และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องอย่างเหมาะสม

กับบริบทของวัดและชุมชน สังคม เป็นการสร้างเสริมความสามัคคีของหมู่คณะ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพความคิดเห็นของกันและกัน จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำตัวของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิพิธพัฒน-โสภณ (สุบิน สุขเมโธ, 2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 มีการส่งเสริมให้มีความเข้มงวดกวดขันในพระวินัย ตลอดทั้งกฎ ระเบียบและกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง โดยให้ยึดปฏิบัติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หากเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ก็ให้มีการผ่อนผันอนุโลม อาศัยหลักพรหมวิหารธรรม และพระวินัยเป็นที่ตั้ง มิให้มีการตัดสินด้วยอำนาจแห่งอคติ แต่ให้คำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมตามพระพุทธบัญญัติโดยใช้วิธีการ “เข้มงวด กวดขัน ผ่อนผัน และอนุโลม” ตามลำดับสถานการณ์ต่าง ๆ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ มหากันธา (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธธรรมในการบริหารองค์กรตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ อธิปไตย 3 อคติ 4 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อปริหานิยธรรม 7 สปัจริยธรรม 7 หลักราชธรรม 10 หรือ ทศพิทธราชธรรม และหลักจักรวรรดิวัตร หลักการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมมาภิบาล ที่ปรากฏในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 กำหนดหลักการปฏิบัติไว้ 6 หลัก ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามหลักพุทธธรรมและหลักธรรมมาภิบาล และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธรรมเจดีย์และคณะ (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 พบว่าการนำหลักพรหมวิหารธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 ได้แก่ 1) ด้านเมตตา ความเมตตาช่วยเหลืออย่างเหมาะสม 2) ด้านกรุณา ช่วยเหลือประชาชนเป็นแบบอย่างที่ดี 3) ด้านมุทิตา แสดงความยินดี 4) ด้านอุเบกขา การเลือกใช้อุเบกขาตามโอกาสและช่วงเวลาที่เหมาะสมในการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติของคณะสงฆ์ในทุกระดับทุกสถานที่ที่จะเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนยังส่งผลไปยังความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาอีกด้วยและการจัดกิจกรรมบูรณาการแก้ปัญหาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีใจเป็นการช่วยให้เกิดการพัฒนางานปกครองคณะสงฆ์

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการสังเคราะห์งานวิจัย เรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากการสังเคราะห์การวิจัยผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ ถือเป็นหลักการที่สำคัญในการพัฒนาวัดให้เจริญตามหลักอภินิหารธรรม 7 ซึ่งประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม 3) ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5) ไม่ลุแก่อำนาจ 6) รักสันติภาพ 7) ตั้งใจสนับสนุนคนดี และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ พบว่า คณะสงฆ์อำเภอปากช่องมีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่าง “บวร” บริหารวัด มีการเสนอความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจต่าง ๆ ของประชาชน วัดมีการเรียกประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือน ในการปรึกษาหารือร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด

2) ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา พบว่า คณะสงฆ์อำเภอปากช่องมีการเสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม มีการตั้งตัวแทนชุมชนเป็นประธานในการดำเนินการพัฒนา มีการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินงาน

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ พบว่า คณะสงฆ์อำเภอปากช่องมีการตั้งกรรมการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม มีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดสรรผลประโยชน์

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ พบว่า คณะสงฆ์อำเภอปากช่องให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของวัด มีการประชุมและตรวจสอบผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ในการประเมินผลโครงการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยสภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ ทั้งด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีการร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการวัด ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา มีการวางแผนการดำเนินงาน ติดตามประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน เมื่อผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์พบว่า อายุ อาชีพ การศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนเพศ รายได้ต่อเดือนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สำหรับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาตามหลักอปริหาญธรรม 7 ได้แก่ มีการประชุมกันเป็นประจำ พร้อมเพรียงกัน ประชุม ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ เคารพนับถือผู้ใหญ่ ไม่ลุแก่อำนาจ รักสันติภาพ ตั้งใจสนับสนุนคนดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อต่อยอดในครั้งต่อไปมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด ร่วมกับคณะกรรมการและเจ้าอาวาสวัด

1.2 การบริหารจัดการวัดจะต้องมีกำหนดแผนการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ โดยมีคณะกรรมการดำเนินการและประชาชนร่วมวางแผน

1.3 เจ้าอาวาสและคณะกรรมการ ประชาชน ร่วมกันบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 จัดให้มีการแสดงความคิดเห็นและพิจารณาการปกครองวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองในการจัดการดำเนินงานต่าง ๆ

2.2 จัดให้มีการอบรมให้ความรู้พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในการบริหารปกครองวัดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง

2.3 ตั้งคณะกรรมการติดตามและตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารปกครองคณะสงฆ์ โดยมีประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณา

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์ อื่น ๆ

3.2 ควรศึกษาเจาะลงไปถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อย่างไรจึงจะทำให้การบริหารปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพในการทำงาน

3.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปกครองคณะสงฆ์อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2547). *พระพุทธศาสนากับปัญหาสังคม*. ปทุมธานี: สื่อตะวันออก.

ปกรณ มหากันธา. (2557). *รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ*. (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครปฐม.

ปรัชญา เวสารัชช. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบทสถาบันไทยคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุเมโธ). (2558). *รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอธิปไตยธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครปฐม.

พระครูสุรัตธรรมเกษม (พิศิษฐ์ ชุตติพัฒน์กุล). (2554). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาททางสังคมของวัดคลองตะเคียน ตำบลบ้านสวน อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย*. (สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). วิทยาลัยทองสุข, กรุงเทพฯ.

พระธรรมเจดีย์, พระครูปลัดนิเวช ชินวโร และพรเศรษฐิ วุฒิปัญญาอิสกุล. (2566). การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*. 4(1), 1-14.

- พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข). (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- พระเพชรณรงค์ ปณฺญาชีโร (ทองคำ),ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรหมกุล. (2564). *การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- พระมหาพชร กิตติวรมณี. (2564). การมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 8(6), 98-108.
- พระมหาเสกสรรค์ อคฺคจารี (แก้วทรัพย์). (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอดงพญาไชย จังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว). (2554). *บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- วรเทพ แสงโอภาส, ประเสริฐ ปอนถิ่น และอภิรมย์ สีตาคำ. (2566). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย*. 4(1), 1-15.
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introductory analysis*. New York Harper & Row.